

Kommittédirektiv

En nationell samordnare för svenska språkmodeller

Beslut vid regeringssammanträde den 21 maj 2026

Sammanfattning

En särskild utredare ska fungera som nationell samordnare och driva på utvecklingen av svenska språkmodeller. Syftet med uppdraget är att påskynda framtagandet av språkmodeller av hög kvalitet som speglar kulturella, samhällsliga och juridiska kontexter som är unika för Sverige.

Samordnaren ska bl.a.

- identifiera behov kopplade till utvecklingen av svenska språkmodeller, bl.a. tillgång till data, och på vilket sätt relevanta aktörer kan bidra till att behoven tillgodoses,
- kartlägga och initiera samarbeten med och mellan relevanta aktörer,
- föreslå åtgärder som regeringen bör vidta för att påskynda utvecklingen,
- analysera och samordna frågan om hur eventuell ersättning till rättighetsinnehavare kan utformas när upphovsrättsligt skyddat material används vid utveckling av språkmodeller, bl.a. vid statens utveckling av sådana,
- följa utvecklingen inom Norden och EU av betydelse för svenska språkmodeller, och
- vid behov lämna författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2029.

Uppdraget att driva på utvecklingen av svenska språkmodeller

Regeringen fattade den 19 februari 2026 beslut om Sveriges AI-strategi som bl.a. ska bidra till effektivare myndigheter, tydligare regler för företag och bättre förutsättningar för forskning. Som en del av strategin lyfts betydelsen av språkmodeller som har anpassats med hjälp av material på svenska och de nationella minoritetsspråken.

Tillgången till internationellt framtagna språkmodeller är till stor nytta. Språkmodeller som har anpassats med hjälp av material på svenska och de nationella minoritetsspråken har dock större förmåga att återspegla bl.a. kulturella, samhälleliga och juridiska kontexter som är unika för Sverige, och kan därmed bidra till att bevara och utveckla landets kultur och språk. Sådana språkmodeller medför också att värderingar och språkbruk i Sverige får större inflytande i det som språkmodellerna producerar, samt bidrar till att förbättra kvaliteten i tjänster och underlätta regelefterlevnad. En språkmodell som kan uppfatta svenska värderingar och språkbruk ger också större möjligheter att upptäcka otillbörlig informationspåverkan från främmande makt. Tillgång till svenska språkmodeller är därför centralt från ett säkerhetspolitiskt intresse. Det gäller särskilt generativa språkmodeller som, till skillnad från icke-generativa modeller, kan skapa nytt innehåll och ligger bakom de senaste årens breda genomslag för artificiell intelligens (AI). Svenska språkmodeller stärker även den digitala suveräniteten genom tillgången till och kontrollen över egna data, för såväl privatpersoner, företag och organisationer som myndigheter.

Tillgången till svenska språkmodeller är därmed att betrakta som en viktig del i en grundläggande digital infrastruktur, vilket kan innebära att staten bör ha en aktiv roll i deras utveckling och fortsatta förvaltning. Regeringen har redan initierat flera satsningar och avser att fortsätta detta arbete.

En viktig beståndsdel i utvecklandet av språkmodeller är tillgången till stora mängder data. Sverige sticker i detta hänseende ut internationellt med de omfattande data som finns tillgängliga hos våra myndigheter och i arkiv. Regeringen har i budgetpropositionen för 2026 tillfört medel till Riksarkivet för en ökad digitisering av det stora arkivmaterial som myndigheten förvaltar och för AI-utveckling. Inom ramen för regeringens digitaliseringsstrategi har Myndigheten för digital förvaltning fått i uppdrag att lämna förslag på hur relevanta aktörer som tillgängliggör data och utvecklar AI bör organisera sig, samt vilka tekniska förmågor som behövs för att betrodna AI-modeller ska

ges tillgång till skyddsvärda data. Syftet är att öka förmågan hos bl.a. myndigheter, kommuner och regioner att tillgängliggöra data på ett enkelt och säkert sätt. Uppdraget ska redovisas senast den 29 maj 2026. Försäkringskassan och Skatteverket har fått i uppdrag att etablera en AI-verkstad för den offentliga förvaltningen, dvs. en gemensam säker och robust infrastruktur med gemensamma stödfunktioner.

Träningen av språkmodeller kräver datorer med mycket stor beräkningskapacitet. Tillgången till sådana är begränsad, men Sverige har tillgång till superdatorer via European High Performance Computing Joint Undertaking (EuroHPC), ett gemensamt företag inom EU för att samordna resurser rörande beräkningskraft. EuroHPC har etablerat ett nätverk av AI-fabriker där det svenska initiativet Mimer vid Linköpings universitet ingår som väntas tas i bruk under 2026. Sådana AI-optimerade resurser är viktiga för utvecklingen av språkmodeller.

Det finns redan i dag pågående initiativ som belyser värdet av samarbete mellan olika aktörer i framtagandet av språkmodeller. Ett sådant nyligen lanserat initiativ är Wallenberg AI, Autonomous Systems and Software Program (WASP/WARA-AI TRICS) som samlar ett stort antal partners, bl.a. universitet, högskolor, myndigheter och företag. Statliga myndigheter, bl.a. Kungl. biblioteket och Riksarkivet, arbetar också aktivt med och har erfarenhet av att träna språkmodeller.

En effektiv statlig samordning av olika aktörer och initiativ kan påskynda framtagandet av språkmodeller av hög kvalitet.

Samordnaren ska därför

- kartlägga och analysera förutsättningar och behov av insatser när det gäller att utveckla svenska språkmodeller och göra dem tillgängliga för en mångfald av aktörer med hänsyn till bl.a. innovation, etik, konkurrens samt rättsliga aspekter som upphovsrätt, säkerhet och integritet,
- identifiera myndigheter och andra relevanta aktörer som kan bidra till utvecklingen av svenska språkmodeller,
- identifiera på vilket sätt identifierade aktörer kan bidra till att behoven av insatser för utvecklingen av svenska språkmodeller tillgodoses och att modellerna kommer till nytta,
- kartlägga och initiera samarbeten med och mellan aktörerna,

- med hänsyn till ovanstående lämna förslag på åtgärder som regeringen bör vidta för att påskynda utvecklingen av och tillgången till svenska språkmodeller hos aktörer i olika sektorer,
- analysera och vid behov föreslå om staten ska ha något ansvar för den långsiktiga utvecklingen och förvaltningen av svenska språkmodeller, och
- vid behov lämna författningsförslag.

Uppdraget att främja överenskommelser om nyttjandet av data

Det finns stora mängder material, t.ex. tidningsartiklar och litteratur, som är väl lämpat för träning av svenska språkmodeller och som omfattas av upphovsrätt och närstående rättigheter. Det pågår för närvarande en diskussion, både nationellt och internationellt, om hur upphovsrättsligt skyddat material kan användas och hur rättighetsinnehavare kan ersättas vid träning av språkmodeller samtidigt som utvecklingen av AI och språkmodeller främjas. När det gäller den fortsatta utvecklingen av språkmodeller är det avgörande att beakta det upphovsrättsliga skyddet för material som används för att träna språkmodeller. Detta är grundläggande för intäktsmöjligheten för enskilda kulturskapare och de kulturella och kreativa branscherna.

Upphovsrätten och närstående rättigheter regleras i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Utgångspunkten i upphovsrättslagen är att upphovsmannen har ensamrätt till sina verk. Det finns emellertid undantag till denna huvudregel. Två sådana inskränkningar i upphovsrätten tillkom vid genomförandet av EU:s direktiv om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden, och de avser text- och datautvinning. De innebär att den som har lovlig tillgång till ett verk får framställa exemplar av verket för text- och datautvinningsändamål, om inte rättighetsinnehavaren på lämpligt sätt har förbehållit sig den rätten. Forskningsorganisationer, sådana bibliotek och museer som är tillgängliga för allmänheten, arkiv samt institutioner för film- eller ljudarvet får alltid framställa exemplar av sådana verk, med undantag för datorprogram, för att utföra text- och datautvinning för forskningsändamål. Avtalsvillkor som inskränker rätten att använda verk enligt denna regel är ogiltiga.

Regeringen gav i september 2025 Kungl. biblioteket i uppdrag att analysera och förbereda för en bredare användning av myndighetens språkmodeller i

svensk offentlig sektor. I uppdraget ingår bl.a. att belysa ekonomiska och upphovsrättsliga aspekter. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2026.

Gällande regelverk för bl.a. upphovsrätt, sekretess och integritet måste respekteras vid utvecklandet av svenska språkmodeller. Avtalslicenser möjliggör rättighetsklarering av stora mängder upphovsrättsligt skyddat material, vilket kan vara aktuellt vid träning av språkmodeller. Det som fungerar för en bransch behöver dock inte nödvändigtvis fungera för en annan och olika hänsyn kan behöva tas beroende på vilken typ av material som är aktuellt och huruvida inskränkningar i upphovsrätten är tillämpliga.

Samordnaren ska därför

- identifiera, analysera och sprida information om framgångsfaktorer som bidrar till överenskommelser mellan rättighetsinnehavare och utvecklare av svenska språkmodeller om nyttjande av data,
- genom samverkan med relevanta aktörer främja att sådana överenskommelser träffas, och
- analysera och samordna frågan om hur eventuell ersättning till rättighetsinnehavare kan utformas när upphovsrättsligt skyddat material används vid utveckling av språkmodeller, bl.a. vid statens utveckling av sådana, vilket bl.a. inbegriper att i dialog med relevanta aktörer identifiera principer av relevans för utformningen av ersättningen.

Uppdraget att identifiera internationella samarbeten för utvecklingen av svenska språkmodeller

Satsningar på utveckling av AI utgör en del i EU:s policyprogram för den digitala omställningen (det s.k. digitala decenniet 2030). Policyprogrammet är beroende av storskaliga projekt framför allt via Programmet för ett digitalt Europa, som gör det möjligt för medlemsländerna att slå samman resurser och samarbeta nära för att bygga upp digital kapacitet som länderna inte kan utveckla på egen hand. Som regel krävs 50 procent nationell medfinansiering för att delta i projekt under detta program. Sådana projekt omfattar t.ex. digital infrastruktur, högpresterande datorsystem och dataområden för olika sektorer såsom hälsa, språk, turism och kulturarv. Avsikten är också att data från dessa dataområden ska kunna användas av AI-fabrikerna.

Nordiska ministerrådet har avsatt medel för att etablera ett nordiskt-baltiskt AI-center med ett samordnande kontor i Stockholm. Nordiska

ministerrådets stöd bidrar till grundfinansieringen och ska underlätta stöd från andra aktörer från såväl offentlig som privat sektor. Syftet är att accelerera innovation och ansvarsfull användning av AI, öka samarbete och integration över gränserna och attrahera internationella talanger.

Inom EU satsas nu kraftfullt på digital suveränitet för Europa och på en AI-utveckling för europeiska behov och förutsättningar. Det är viktigt att Sverige följer denna utveckling och tar del av de resurser som ställs till förfogande.

Samordnaren ska därför

- följa utvecklingen inom Norden och EU utifrån den betydelse den kan ha för svenska språkmodeller,
- identifiera internationella samarbeten, främst inom Norden och EU, samt utvärdera vilka lärdomar och möjligheter som kan dras för utvecklingen av svenska språkmodeller, t.ex. avseende ersättningsmodeller samt tillgänglighet till och nyttjande av data, och
- verka för svensk medverkan i sådana internationella samarbeten som kan påskynda utvecklingen av svenska språkmodeller av hög kvalitet.

Konsekvensbeskrivningar

Samordnaren ska redovisa konsekvenser av de förslag som lämnas samt föreslå finansiering när det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten. Det innebär såväl ekonomiska konsekvenser för berörda aktörer som konsekvenser i fråga om bl.a. innovation, etik, konkurrens och mångfald samt rättsliga aspekter som upphovsrätt, säkerhet och integritet av betydelse för utvecklingen av svenska språkmodeller. Samordnaren ska även redogöra för hur förslagen påverkar olika grupper och individer i samhället, särskilt med hänsyn till barnets rättigheter och rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Samordnaren ska hålla sig informerad om och beakta relevanta arbeten som pågår inom Regeringskansliet, i andra utredningar och internationellt. Vid genomförandet av uppdraget ska samordnaren föra en dialog med relevanta aktörer och myndigheter och ha löpande kontakt med relevanta departement inom Regeringskansliet.

Samordnaren kan vid behov knyta till sig en eller flera referensgrupper med relevanta samhällsaktörer från näringslivet, det civila samhället, rättighetsinnehavare, forskarsamhället och statliga myndigheter.

Samordnaren ska vid behov bistå vid möten mellan intressenter eller aktörer och Regeringskansliet genom att stödja planeringen och genomförandet av sådana arrangemang.

Samordnaren ska informera om det arbete som bedrivs inom ramen för uppdraget och löpande lämna aktuella förslag i den form som bestäms i dialog med Regeringskansliet (Kulturdepartementet).

Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2029.

(Kulturdepartementet)